

Розділ 1. ЗАКОНОДАВЧІ ПЕРСПЕКТИВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНИ

1.1. Удосконалення правового регулювання інноваційного процесу

Постановка проблеми. У наукових джерелах висвітлено декілька підходів до розуміння терміну «інноваційний процес», в залежності від підходів до структури цього явища.

Першим підходом є так звана «лінійна модель інноваційного процесу», що дозволяє надати наступне визначення: інноваційний процес – це послідовний процес створення ідеї, тестування, виготовлення та реалізації продукції.

Ринкова модель інноваційного процесу – це послідовний процес торгівлі, дослідження та наукових відкриттів, проектування та тестування, виробництва та реалізації продукції.

Ціннісна ланцюгова модель Клейн Розенберга передбачає 5 кроків (складників) інноваційної моделі:

1. Визначення потенційних потреб ринку.
2. Дослідження або створення нового плану аналізу для виробництва нових продуктів.
3. Детальне проектування, випробування та створення змінених проектів.
4. Виробництво.

5. Розповсюдження та маркетинг^{1,2}.

На підставі вищевикладеного можливо запропонувати наступні етапи (стовпи) інноваційного процесу:

1-й етап – формування інноваційної політики, що передбачає визначення пріоритетних напрямів інноваційного розвитку;

2-й етап – формування ідеї та тестування продукції;

3-й етап – формування стратегії розвитку на ринку;

4-й етап – реалізація продукції.

Аналіз останніх досліджень. Окремі питання інноваційного процесу та інноваційної діяльності досліджували у своїх працях такі науковці як А. І. Яковлев, А. С. Петкевич, А. В. Шерстобітов³, А. Т. Завадська, С. Г. Водозазький⁴ та інші. Разом з тим, в межах цього дослідження здійснено аналіз особливостей окремих стадій інноваційного процесу з урахуванням досвіду інших держав та стратегій розвитку інноваційної політики в Україні.

Метою цього дослідження є здійснення комплексного аналізу специфік певних стадій інноваційного процесу з урахуванням нормативно-правового регулювання України та ЄС.

Об'єктом дослідження є стадії інноваційний процесу в аспекті правового регулювання.

Інноваційна політика як перший етап інноваційного процесу.

Відповідно до Глобального індексу інновацій, який щорічно визначається Всесвітньою організацією інтелектуальної власності Укра-

¹ Tohidi H., Jabbari M. M. Different Stages of Innovation Process. *Procedia Technology*. 2012. № 1. P. 574–578.

² Інноваційне право: науково-практичний посібник / за заг. ред. С. В. Глібка, Ю. В. Георгієвського, О. В. Розгон. Харків: Право, 2019. 246 с. С. 65. URL: <https://ndipzir.org.ua/archives/6707>.

³ Петкевич А. С., Шерстобітов А. В. Понятіе и сущность государственного управления инновационными процессами в Республике Беларусь. *Право та інновації*. 2019. № 3 (27). С. 20–24. URL: <https://pti.org.ua/index.php/ndipzir/article/view/552>.

⁴ Завадська А. Т., Водозазький С. Г. Проблеми становлення бізнес-ангелів в інноваційному процесі України. *Право та інноваційне суспільство*. Вип. 2 (15). URL: <https://openarchive.nure.ua/handle/document/15996>.

їна займає 49 місце у світі з 132 за рівнем інноваційності економіки¹, 76-е місце по запровадженню інновацій, 37 місце за результатами інноваційної діяльності². З таких показників випливає, що інноваційна політика є ключовою складовою розвитку нашої держави.

Розкриваючи питання інноваційної політики у першу чергу необхідно зупинитися на Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України 10 липня 2019 року № 526-р.

Відповідно до цієї Стратегії виділено такі проблеми, що постають на ранніх етапах інноваційного процесу:

1) інформаційні – пов’язані з недостатньою поінформованістю авторів ідеї про перспективи продукції на ринку;

2) комунікаційні – пов’язані з низьким рівнем обміну інформацією між науковцями та підприємцями, які зацікавлені в розвитку інновацій, а також обмежене використання можливостей міжнародної взаємодії;

3) фінансові – пов’язані з недостатнім фінансуванням та державною підтримкою.

Відповідно до цієї ж Стратегії державна інноваційна політика має фокусуватися на напрямках, які відповідають інноваційному процесу в Україні, враховуючи інтереси всіх зацікавлених сторін. Саме тому особливо важливою є співпраця між усіма учасниками інноваційного процесу, які сприяють інноваціям на всіх етапах створення і виведення інноваційного продукту на ринок³.

На думку А. І. Яковлева серед законодавчих напрямів поліпшення інноваційної діяльності в Україні можливо виділити:

1) сприяння податкової системи створенню та розповсюдженню інновацій;

¹ Global Innovation Index 2021: Tracking Innovation through the COVID-19 Crisis. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2021.pdf.

² Глобальний інноваційний індекс 2021. Національний репозитарій академічних текстів. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/globalnyj-innovacijnyj-indeks-2021/>.

³ Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року: схвал. розпорядженням Кабінету Міністрів України 10 липня 2019 р. № 526-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text>.

- 2) стимулювання вітчизняних інвесторів до капіталовкладень в Україні;
- 3) надання пільгових та податкових кредитів;
- 4) захист вітчизняного виробника;
- 5) державні гарантії інвесторам;
- 6) надання державного замовлення на найважливіші розробки¹.

Таким чином, можна резюмувати, що основою ефективної інноваційної політики є забезпечення інформаційно-комунікативної взаємодії між усіма учасниками інноваційного процесу з урахуванням тенденції (пріоритетів) інноваційного розвитку на національному та міжнародному ринку.

В аспекті вищезгаданих пріоритетів, яким має відповідати інноваційна продукція, доцільно звернутися до Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, затверджених Президентом України від 30.09.2019 року № 799/2019, на підставі аналізу яких можливо зазначити окремі пріоритетні напрями інноваційної політики.

Таблиця 1. Реалізація інноваційної політики в межах пріоритетів розвитку України

№	Окремі пріоритети (за Цілями сталого розвитку України на період до 2030 року)	Нормативно-правовий акт, спрямований на реалізацію пріоритету	Інноваційна складова реалізації цілі
1	Подолання бідності	Стратегія подолання бідності, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 березня 2016 р.	Не дивячись на те, що напрями інноваційного розвитку у вказаній Стратегії не згадані, зі змісту закріплених у Стратегії заходів можна виділити наступні напрями, пов'язані з інноваціями:

¹ Яковлев А. І. Аналіз стану інноваційної діяльності в Україні та шляхи його поліпшення. *Наука та наукознавство*. 2018. № 2. С. 38. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/142115>.

№	Окремі пріоритети (за Цілями сталого розвитку України на період до 2030 року)	Нормативно-правовий акт, спрямований на реалізацію пріоритету	Інноваційна складова реалізації цілі
			підтримка підприємницької ініціативи; вивчення можливостей запровадження та функціонування соціальних підприємств; залучення недержавних інституцій до надання соціальних послуг; тощо ¹ .
2	Подолання голоду, досягнення продовольчої безпеки, поліпшення харчування і сприяння сталому розвитку сільського господарства	Стратегія розвитку експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості України на період до 2026 року, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 вересня 2020 р. № 392/2020	Одним з основних напрямів реалізації Стратегії є стимулювання використання інноваційних підходів та технологічних рішень під час виробництва продукції харчової та переробної промисловості. Крім того, цією Стратегією передбачено розроблення механізму державної фінансової підтримки суб'єктів господарювання під час виробництва ними органічної продукції та харчових продуктів, невластивих для українського ринку, але трендових та дефіцитних на ринку інших країн. Вказаний напрямок також може бути охарактеризований як пріоритетний напрямок інноваційної політики.

¹ Стратегія подолання бідності: затв. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16.03.2016 р. № 161-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-2016-%D1%80#Text>.

№	Окремі пріоритети (за Цілями сталого розвитку України на період до 2030 року)	Нормативно-правовий акт, спрямований на реалізацію пріоритету	Інноваційна складова реалізації цілі
3	Забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх у будь-якому віці	Концепція розвитку електронної охорони здоров'я, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2020 р. № 1671-р	Відповідно до цієї Стратегії об'єднання інструментів та послуг, які використовують інформаційно-комунікаційні технології для профілактики, діагностики, лікування, моніторингу та управління здоров'ям та способом життя, стане джерелом інновацій в організації процесів охорони здоров'я. Одним з очікуваних результатів реалізації цієї Стратегії є створення умов для розвитку ІТ-інновацій, використання переваг обробки великих даних та інтелектуальних систем для прогнозування потреб охорони здоров'я, планування ресурсів у сфері. Отже, можна зробити висновок, що інноваційна політика є ключовою складовою у сфері охорони здоров'я.
4	Забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх	Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки ¹	Однією з операційних цілей вказаної стратегії є впровадження інноваційних технологій і дистанційного навчання у вищій освіті.

¹ Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки. Київ: МОН, 2020. 71 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf>.

№	Окремі пріоритети (за Цілями сталого розвитку України на період до 2030 року)	Нормативно-правовий акт, спрямований на реалізацію пріоритету	Інноваційна складова реалізації цілі
			<p>На виконання цієї операційної цілі сформовано наступні завдання: створення індустрії інноваційних технологій та засобів навчання, що відповідають світовому науково-технічному рівню; диджиталізація усіх процесів у системі вищої освіти; унормування дистанційного навчання як форми здобуття вищої освіти.</p> <p>Крім того, операційними цілями визначено розвиток інноваційної екосистеми вищої освіти та впровадження підходів SMART-спеціалізації та Індустрії 4.0 в освітні програми.</p>
5	Забезпечення доступу до недорогих, надійних, стійких і сучасних джерел енергії для всіх	Енергетична стратегія України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність», схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2017 р. № 605-р	Енергетична стратегія України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» передбачає, що до 2025 року здебільшого буде завершено реформування енергетичного комплексу України, досягнуто першочергових цільових показників з безпеки та енергоефективності, забезпечено його інноваційне оновлення та інтеграцію з енергетичним сектором ЄС.

№	Окремі пріоритети (за Цілями сталого розвитку України на період до 2030 року)	Нормативно-правовий акт, спрямований на реалізацію пріоритету	Інноваційна складова реалізації цілі
			Так, зокрема, другий етап виконання (впровадження) стратегії становить оптимізація та інноваційний розвиток енергетичної інфраструктури, який орієнтований на роботу в умовах нового ринкового середовища та фактичної інтеграції ОЕС України з енергосистемою Європи ¹ .
6	Сприяння поступальному, всеохоплюючому та сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх	Концепція реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 р. № 66-р	Концепція передбачає, зокрема, стимулювання та заохочення суб'єктів господарської діяльності до розвитку науки і технологій, виробництва інноваційної продукції, впровадження інновацій у промисловість; розвиток інноваційної діяльності; створення та функціонування індустріальних (промислових) парків; здійснення суб'єктами господарської діяльності екологічних інновацій та створення системи екологічного менеджменту та впровадження інноваційних екологічно безпечних та енергоефективних технологій.

¹ Енергетична стратегія України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність»: схв. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18.08.2017 № 605-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/605-2017-%D1%80#Text>.

№	Окремі пріоритети (за Цілями сталого розвитку України на період до 2030 року)	Нормативно-правовий акт, спрямований на реалізацію пріоритету	Інноваційна складова реалізації цілі
7	Створення стійкої інфраструктури, сприяння всеохоплюючій і сталій індустріалізації та інноваціям	<p>Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 526-р</p> <p>Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні»</p> <p>Закон України «Про науку і науково-технічну діяльність».</p>	Вказані нормативно-правові акти комплексно формують вектори інноваційної політики України. Так, відповідно до вказаної Стратегії, передбачається створення сприятливого нормативно-правового поля для суб'єктів господарювання, що провадять інноваційну діяльність; розвиток інноваційної інфраструктури, методично-консалтингове забезпечення, розширення зв'язків вітчизняних науковців і винахідників з іноземними підприємствами.

Таблиця складена автором самостійно на підставі нормативно-правових актів України.

Питання інноваційного процесу та інноваційної політики нерозривно пов'язане з реалізацією Індустрії 4.0.

У процесі проведення дослідження створено авторський план розвитку Індустрії 4.0 та цифровізації української економіки, який передбачає розробку державної концепції технологічного розвитку для всіх рівнів; розробку інвестиційних проектів у різних сферах життя; удосконалення законодавства щодо цифровізації економіки; створення бізнес-акселераторів, маркетплейсу, науково-аналітичного центру – Digital R&D лабораторії; розробку власного індексу технологічного розвитку України; створення державних освітніх закла-

дів за новими спеціальностями; підвищення цифрових навичок громадян; реалізацію проекту «Інноваційні промислові кластери 4.0» та інші.

Ці напрямки, як правило, мають міжгалузевий характер, спрямований на досягнення науково-технічного прогресу, забезпечення індустріалізації та цифровізації економіки, виробництво високотехнологічної продукції та її конкурентоспроможність. Втім, значна частина наведених заходів поки що не знайшла відображення в прийнятих нормативних актах і потребує політичного визнання, поточного та стратегічного планування в економічній державній політиці в Україні, що забезпечить розвиток Індустрії 4.0 з перспективою переходу до Індустрії 5.0.

Таблиця № 2. Блокова система необхідних заходів як інноваційно-інвестиційний механізм забезпечення технологічної конкурентоспроможності економіки.

Пріоритет	Механізм
Перший рівень події	<ul style="list-style-type: none"> – зміцнення та поглиблення співпраці між університетами та промисловими підприємствами для сталого розвитку та створення нових технологічних розробок; – розвиток освіти та створення єдиної стратегії у сфері підготовки висококваліфікованих спеціалістів для нових сфер діяльності; – покращення передачі технологій для комерціалізації результатів досліджень і розробок; – встановлення тісних відносин між урядом і бізнесом, щоб ефективно співпрацювати в проєктах розвитку інфраструктури та створювати проривні інноваційні продукти та послуги; – збільшення потоку інвестицій у розвиток інноваційних платформ за рахунок покращення інвестиційного клімату в країнах; – створення мережевої моделі кластерів для тісного постійного співробітництва на всіх етапах досліджень, обміну результатами та розробки нових високотехнологічних продуктів.

Пріоритет	Механізм
Другий рівень події	<ul style="list-style-type: none"> – розроблення проєктів нормативно-правових актів щодо економічної політики, метою яких є сприяння збільшенню попиту та пропозиції на інноваційні товари; – зосередження на залученні додаткових інвестицій у R&D; – запровадження широкого використання пакету інструментів інноваційної політики (наприклад, кредитних гарантій, податкових кредитів), створення фондів прямих іноземних інвестицій, залучення венчурного капіталу тощо;
Третій рівень події	<ul style="list-style-type: none"> – підвищення мобільності робочої сили (не здійснення такого заходу стане однією з перешкод на шляху підвищення конкурентоспроможності у сфері технологій та інновацій); – створення «інноваційних екосистем» – механізмів, які б спростили і водночас поглибили співпрацю між країнами, ТНК, організаціями, підприємствами, які входять до ланцюга виробництва та реалізації новітніх товарів і послуг; – створення спільного державно-приватного інноваційного партнерства для задоволення державного попиту на інноваційну продукцію шляхом залучення інноваційного малого та середнього бізнесу.
Четвертий рівень події	<ul style="list-style-type: none"> – досягнення ефективної координації інноваційних механізмів між наднаціональними та національними урядами з метою створення єдиного механізму, який працюватиме в довгостроковій перспективі, що сприятиме стабільному економічному зростанню; – створення національного агентства інноваційного розвитку держави з метою розробки механізму експертних консультацій для своєчасного виявлення потреб та прийняття відповідних рішень щодо їх задоволення.

Таблиця складена автором самостійно.

На підставі комплексного дослідження чинних нормативно-правових актів та аналізу пріоритетів інноваційної політики в аспекті стратегій розвитку окремих галузей економіки та соціальних сфер України можна визначити проблеми напрями інноваційної політики України.

Таблиця № 3. Авторський план розвитку Індустрії 4.0 та цифровізації української економіки.

Проблема	Рекомендації щодо вирішення проблеми
Відсутність бачення стратегії розвитку технологічної економіки, залучення іноземних інвестицій в технологічний сектор економіки	1. Розробити загальнодержавну концепцію технологічного розвитку України для національного (економічного), державного, професійного та експертного (кластери, асоціації), корпоративного (бізнес), громадянського рівнів із чіткими цілями та індикаторами оцінки.
Відсутність інвестицій в технологічний сектор економіки	1. Створювати інвестиційні проекти в усіх сферах життя (освіта, транспорт, медицина, екологія, безпека, туризм тощо), залучаючи приватні місцеві інвестиції та отримувати структуровані кредити, наприклад, від Європейського інвестиційного банку. 2. Розробити проект «Інвестиційний конвеєр» для проектів з партнерства між державою та бізнесом.
Відсутність власної системи оцінки показників технологічності розвитку в Україні	1. Розробити власний індекс технологічного розвитку України з метою уникнення розбіжностей у даних, отриманих від різних регуляторів, оскільки це погіршує місце та рейтинг України у світових індексах.
Слабкий рівень цифрової трансформації економіки	1. Усунути інституційні та законодавчі перешкоди, які гальмують розвиток цифрової економіки. 2. Прийняти рішення щодо проектів цифровізації на національному рівні. Оцінити економічний ефект від їх реалізації та на основі цього розробити плани фінансування наступного пулу цифрових проектів. 3. Створити науково-аналітичний центр у вигляді цифрової R&D лабораторії, який би аналізував інноваційні ідеї та став би платформою для їх апробації. 4. Розширити систему широкопasmового Інтернету (3G, 4G, 5G) для залучення бізнесу до електронної комерції.
Система освіти не відповідає реальним потребам ринку	1. Зробити навчальні заклади активними суб'єктами цифровізації. 2. Створити 4 державні навчальні заклади вищої освіти (у Києві, Львові, Одесі та Харкові) за спеціальностями «Великі дані», «Розумна інфраструктура» та «Штучний інтелект». 3. Сформувати практичні навички, створити бізнес-акселератори, державні ринки, промислові тестові стенди тощо.

Слабкий розвиток цифрові платформи	1. Системно стимулювати економіку та бізнес до використання цифрових платформ (електронна комерція, FinTech, блокчейн, розумна логістика), а також платформ для надання електронних послуг (освіта, транспорт, екологія, медицина тощо).
Слаборозвинена високотехнологічна промисловість	1. Створити регіональні центри «Індустрія 4.0» у всіх економічних регіонах України. 2. Реалізувати проект «Інноваційні промислові кластери 4.0» на основі досвіду вже існуючих успішних кластерів у Києві, Харкові, Миколаєві та Вінниці. 3. Розробити галузеву дорожню карту трансформації ключових «проривних» високотехнологічних секторів української економіки
Низька цифрова компетенція громадян України	1. Розробити інструменти для підвищення цифрових навичок громадян, забезпечити доступ бізнесу до ринку перепідготовки працівників, стимулювати розвиток неформальної освіти.

Таблиця складена автором самостійно

Розглянемо проблемні питання у сфері інноваційної політики, інноваційного процесу та Індустрії 4.0.

1. Проблемаю стратегічного бачення розвитку технологічної економіки є відсутність єдиного бачення стратегії розвитку технологічної економіки. В межах розгляду питання вирішення цієї проблеми варто звернути увагу на перспективне нормативно-правове забезпечення:

1) проект Закону України «Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності»¹;

2) проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» щодо Національного фонду досліджень України»²;

¹ Проект Закону України «Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності». URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/gromadske-obgovorennya-zakonoprojekt-shodopidtrimki-ta-rozvitku-innovacijnoi-diyalnosti>.

² Проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» щодо Національного фонду досліджень України». URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-projekt-zakonu-ukrayini-pro-vnesennya-zmin-do-zakonu-ukrayini-pro-naukovu-i-naukovo-tehnichnu-diyalnist-shodo-nacionalnogo-fondu-doslidzen-ukrayini>.

3) проект Закону від 21 січня 2021 р. № 4623 «Про внесення змін до деяких законів України щодо стимулювання діяльності у сфері трансферу технологій»¹

4) Постанова Кабінету Міністрів України «Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» від 25 жовтня 2017 р. № 1106². Завдання № 1915 додатку «План заходів» передбачає «Створення сприятливих умов для активізації інноваційної діяльності, впровадження інновацій, функціонування інноваційної інфраструктури» та 36 заходів для реалізації цієї мети;

5) Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку національної інноваційної системи» від 17 червня 2009 р. № 680-р³. Дія концепції запланована до 2025 року;

6) Закон України «Про Загальнодержавну комплексну програму розвитку високих наукоємних технологій» від 09 квітня 2004 р. № 1676-IV⁴. Дія програми була запланована до 2013, фінансування до 2008 року. Пропонується прийняття тотожної Програми до 2025 року;

7) Постанова Верховної Ради України «Про Концепцію науково-технологічного та інноваційного розвитку України» від 13 липня

¹ Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо стимулювання діяльності у сфері трансферу технологій». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70870.

² Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: постанова Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 р. № 1106. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vikonannya-ugodi-pro-asociaciju-mizh-ukrayinoyu-z-odniyeyi-storoni-ta-yevropejskim-soyuzom-yevropejskim-spivtovaristvom-z-atomnoyi-energiyi-i-yihnimi-derzhavami-chlenami-z-inshoyi-storoni>.

³ Про схвалення Концепції розвитку національної інноваційної системи: розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 червня 2009 р. № 680-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/680-2009-%D1%80#Text>.

⁴ Про Загальнодержавну комплексну програму розвитку високих наукоємних технологій: Закон України від 09 квітня 2004 р. № 1676-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1676-15#Text>.

1999 р. № 916-XIV¹;

8) Проект Розпорядження Кабінету Міністрів «Про схвалення Стратегії розвитку високотехнологічних галузей до 2025 року та затвердження плану заходів щодо її реалізації»². Пропонується повернутися до розробки проекту Стратегії.

2. Проблемою інвестування в інноваційну сферу є відсутність державних інвестицій та іноземних інвестицій у технологічний сектор економіки. В межах розгляду питання вирішення цієї проблеми варто звернути увагу на перспективне нормативно-правове забезпечення:

1) Закон України «Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні» від 17 грудня 2020 р. № 1116-IX³;

2) Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18 вересня 1991 р. № 1560-XII⁴;

3) Закон України «Про державну підтримку розвитку індустрії програмної продукції» від 16 жовтня 2012 р. № 5450-VI⁵ (*передбачає залучення інвестицій*);

4) Закон України «Про державну підтримку розвитку індустрії програмної продукції» від 16 жовтня 2012 р. № 5450-VI⁶;

¹ Про Концепцію науково-технологічного та інноваційного розвитку України: постанова Верховної Ради України від 13 липня 1999 р. № 916-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/916-14#Text>.

² Проект Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку високотехнологічних галузей до 2025 року та затвердження плану заходів щодо її реалізації». URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=c9b6f0b0-1ed5-4aba-a25e-f824405ccc64&>.

³ Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні: Закон України від 17 грудня 2020 р. № 1116-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20#Text>.

⁴ Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18 вересня 1991 р. № 1560-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>.

⁵ Про державну підтримку розвитку індустрії програмної продукції: Закон України від 16 жовтня 2012 р. № 5450-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5450-17#Text>.

⁶ Там само.

5) Угода між Україною та Європейським Співтовариством про наукове і технологічне співробітництво від 04.07.2002 р. № 994_194¹(*не передбачає інвестицій, проте регулює спільне фінансування досліджень, зокрема й технологічних*);

6) Наказ Міністерства освіти та науки «Про затвердження пропозицій щодо державного замовлення на науково-технічні (експериментальні) розробки та науково-технічну продукцію, сформованих за результатами конкурсного відбору» від 11 травня 2021 р. № 522²;

7) проект Закону України «Про державну підтримку наукоємних виробництв в Україні» № 1044 (документ не було опубліковано)³. Проект передбачав державну підтримку технологічного сектору економіки. Пропонується актуалізувати обговорення та розробку;

8) Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 322-р «Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку дослідницьких інфраструктур в Україні на період до 2026 року»⁴;

9) Проект Закону України «Про інноваційні парки»⁵ (*у частині підтримки інноваційних парків*);

¹ Угода між Україною та Європейським Співтовариством про наукове і технологічне співробітництво: Міжнародний документ від 04 червня 2002 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_194#Text.

² Про затвердження пропозицій щодо державного замовлення на науково-технічні (експериментальні) розробки та науково-технічну продукцію, сформованих за результатами конкурсного відбору: Наказ Міністерства освіти і науки України від 11 травня 2021 р. № 522. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/nauka/konkurs-rozrobok/2021/05/13/Nakaz.MON.vid_11.05.2021-522.pdf.

³ Проект Закону України «Про державну підтримку наукоємних виробництв в Україні». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=1044&skl=8.

⁴ Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку дослідницьких інфраструктур в Україні на період до 2026 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 322-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-2021-%D1%80#Text>.

⁵ Проект Закону України «Про інноваційні парки». URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-do-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-zakonu-ukrayini-pro-innovacijni-parki>.

10) Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 26 листопада 2015 р. № 848-VIII¹ (у частині, що регулює видачу грантів та Національний фонд досліджень України).

Наступні проблемні питання у сфері інноваційної політики, інноваційного процесу та Індустрії 4.0. для зручності сприйняття викладемо у таблицях.

Таблиця № 4. Проблеми впровадження системи оцінки показників.

Проблема	Перспективне нормативне забезпечення
Відсутність власної системи оцінки показників технологічного розвитку в Україні	<ul style="list-style-type: none"> – Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України: Закон України від 23 березня 2000 р. № 1602-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1602-14#Text. (передбачає оцінку «основних показників розвитку галузі»; пропонується внести зміни до використання методології світових систем оцінки) – Про затвердження Методичних рекомендацій з питань методологічного забезпечення складання середньо- та довгострокових стратегічних планів розвитку державних підприємств, державних акціонерних товариств та господарських структур. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0971731-13#Text. (передбачає «індикатори» для оцінювання) – Про затвердження Методики ідентифікації українських високотехнологічних промислових підприємств: Наказ Мінпромполітики від 08 лютого 2008 р. № 80. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0080581-08#Text. (передбачає систему оцінки підприємств) – ISO 56000:2020 Innovation management; ISO 56002:2019 Innovation management - Innovation management system (Міжнародні стандарти з інноваційної діяльності)

Таблиця складена автором самостійно на підставі нормативно-правових актів України.

¹ Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26 листопада 2015 р. № 848-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>.

Таблиця № 5. Проблеми розвитку Індустрії 4.0 та 5.0.

Проблема	Перспективне нормативне забезпечення
Слабкий рівень цифрової трансформації економіки	<p>– Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: затв. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text.</p> <p>– Положення про Міністерство цифрової трансформації України: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 18 вересня 2019 р. № 856. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2019-%D0%BF#Text.</p> <p>– Про утворення Міжгалузевої ради з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації: постанова Кабінету Міністрів України від 8 липня 2020 р. № 595. URL: https://www.kmu.gov.ua/npras/pro-utvorennya-mizhgaluzevovi-radi-z-pitan-cifrovogo-rozvitku-cifrovih-transformacij-i-cifrovizaciyi-i080720-595.</p>
Слабкий розвиток цифрових платформ	<p>– Про електронну комерцію: Закон України від 03 вересня 2015 р. № 675-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19#Text.</p> <p>– Про схвалення Концепції розвитку електронної охорони здоров'я: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2020 р. № 1671-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1671-2021-%D1%80#Text. <i>(дія концепції запланована до 2025 року)</i></p> <p>– Деякі питання електронної системи охорони здоров'я: постанова Кабінету Міністрів України; Порядок від 25 квітня 2018 № 411. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/411-2018-%D0%BF#Text.</p> <p>– Про затвердження Положення про електронні освітні ресурси: наказ Міністерства освіти і науки України від 01 жовтня 2012 р. № 1060. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1695-12#Text.</p>
Система освіти не відповідає реальним потребам ринку	<p>– Концепція нової української школи. Документ пройшов громадські обговорення і ухвалений рішенням колегії Міністерства освіти і науки України від 27 жовтня 2016. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf.</p> <p>- Питання проекту «Президентський університет»: Указ Президента України від 31 травня 2021 р. №217/2021. URL: https://www.president.gov.ua/documents/2172021-39029.</p> <p>– Про Концепцію Національної програми інформатизації: Закон України від 04 лютого 1998 р. № 75/98-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75/98-%D0%B2%D1%80#Text. <i>(передбачає підвищення якості навчання на всіх рівнях освіти і підготовки та перепідготовки кадрів тощо)</i></p>

Проблема	Перспективне нормативне забезпечення
Низька цифрова компетентність громадян України	<p>– Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 03 березня 2021 р. № 167-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80#Text. <i>(Прямо передбачає розвиток цифрових навичок та цифрових компетентностей громадян)</i></p> <p>– Про освіту: Закон України від 05 вересня 2017 р. № 2145-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text. <i>(Щодо питань «неформальної освіти», «перепідготовки»)</i></p> <p>– Про державну підтримку розвитку індустрії програмної продукції: Закон України від 16.10.2012 р. № 5450-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5450-17#Text. <i>(передбачає збільшення кількості робочих місць в індустрії програмної продукції)</i></p> <p>– Про Концепцію Національної програми інформатизації: Закон України від 04 лютого 1998 р. № 75/98-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75/98-%D0%B2%D1%80#Text. <i>(передбачає «кадрове забезпечення інформатизації України шляхом спеціалізації та інтенсифікації підготовки відповідних фахівців»)</i></p>

Таблиця складена автором самостійно на підставі нормативно-правових актів України.

Таблиця № 6. Проблеми планування та прогнозування розвитку високотехнологічної продукції

Проблема	Перспективне нормативне забезпечення
Нерозвинена високотехнологічна промисловість	<p>– Про затвердження Методичних примірних рекомендацій щодо підготовки регіональних інноваційних програм: наказ Держінформнауки від 05 лютого 2014 р. № 22. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0022847-14#Text <i>(регіональні інноваційні програми мають сприяти розвитку високотехнологічної промисловості);</i></p> <p>– Про інформацію Кабінету Міністрів України «Про діяльність Кабінету Міністрів України щодо розробки державної стратегії відродження і підтримки вітчизняного виробництва та розвитку високих наукоємних конкурентоспроможних технологій»: постанова Верховної Ради України від 26 грудня 2002 р. № 389-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-IV#Text <i>(містить рекомендацію ухвалити Загальнодержавну комплексну програму розвитку високих наукоємних конкурентоспроможних технологій тощо);</i></p>

Проблема	Перспективне нормативне забезпечення
	<ul style="list-style-type: none"> – Стратегія відродження вітчизняного авіабудування на період до 2030 року: схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 травня 2018 р. № 429-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/429-2018-%D1%80#n12; – Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 № 67-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text; – Стратегія розвитку хімічної промисловості на період до 2030 року: Третя (робоча) редакція станом на 11 жовтня 2019: Проект стратегії. URL: http://nditekhim.com.ua/wp-content/uploads/2019/11/Strategiya-rozvytku-HP-2030-08.10.-2019.doc. <i>(пропонується активізувати розробку проєкту)</i>; – Про затвердження Загальнодержавної цільової науково-технічної космічної програми України на 2013-2017 роки: Закон України від 05 вересня 2013 р. № 439-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/439-18#Text. <i>(дія програми була запланована до 2017; пропонується повторне прийняття тотожної програми)</i>; – Про затвердження Державної цільової науково-технічної програми розроблення і створення сенсорних наукоємних продуктів на 2008-2017 роки: постанова Кабінету Міністрів України від 05.12.2007 р. № 1395. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1395-2007-%D0%BF#Text <i>(дія програми була запланована до 2017, пропонується повторне прийняття тотожної)</i>; – Про державну підтримку розвитку індустрії програмної продукції: Закон України від 16 жовтня 2012 р. № 5450-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5450-17#Text; – Про внесення змін до розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України щодо підтримки літакобудівної галузі: Закон України від 20 грудня 2016 р. № 1795-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1795-19#Text.

Таблиця складена автором самостійно на підставі нормативно-правових актів України.

Питання інноваційної політики не може бути розкрито повністю без дослідження трансферу технологій як складової частини такої політики.

Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо стимулювання діяльності у сфері трансферу технологій»¹ (реєстраційний № 4623 від 21.01.20210 (далі – законопроект), ставить собі на меті підвищення рівня впровадження (комерціалізації) результатів наукових досліджень.

Разом з тим, існують деякі проблеми в правозастосуванні при невідкладному прийнятті законопроекту. Неузгодженість термінології, як нової так і існуючої в інших законах, призведе до спірного тлумачення понять та термінів, а саме:

- академічне підприємництво;
- комерціалізація технологій;
- центр трансферу технологій;
- технологічна платформа;
- мережа трансферу технологій.

Також законопроект не надає відповіді про співвідношення високотехнологічного виробництва та виробництва наукоємної продукції.

Щодо об'єкту регулювання, то є недоцільним виключати поняття «високі технології» зі статті 1 законопроекту, а навпроти необхідно надати основні принципи та методику визначення високих технологій, а їх прийняття передбачити в підзаконному нормативно-правовому акті. Це дозволить усунути невизначеність стартових умов для уповноваженого органу при визначенні ним порядку надання субсидій для створення високотехнологічного виробництва відповідно до статті 24 законопроекту. Крім того, в цій же статті, а також в інших статтях законопроекту не надано законодавчого розмежування між поняттями «галузей промисловості, що належать до високотехнологічного сектору», «високотехнологічний сектор», поняття «високотехнологічного виробництва» (стаття 6 законопроекту).

Одним з основних моментів, які необхідно передбачити в законопроекті є вирішення питання про визначення статусу мережі

¹ Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо стимулювання діяльності у сфері трансферу технологій» № 4623. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70870.

трансферу технологій, без чого стає нелогічним внесення змін в законодавство про сам трансфер технологій.

Питання розмежування повноважень в сфері інноваційної діяльності розглянуті в проекті Закону України «Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності», але не розповсюджені на сферу обігу технологій, хоча технології та їхній трансфер є об'єктами регулювання названого проекту.

Крім того, у законопроекті не вирішено питання розподілу повноважень між органами виконавчої влади у сфері трансферу технологій; відсутнє визначення уповноваженого органу, та інших центральних органів виконавчої влади, на які буде покладено усі перелічені у законопроекті завдання. А такими органами є: Міністерство освіти і науки України, Директорат науки та інновацій, Міністерство економіки України, Національна академія наук України та національні галузеві академії, Міністерство внутрішніх справ України, Служба безпеки України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері статистики, а також центральні органи виконавчої влади, до сфери управління яких відносяться розроблені та власні технології.

На наш погляд, важливим є віднесення до такого складу суб'єктів трансферу технологій з акцентом на їхні повноваження, які фактично не відображені в законах, але на підставі яких існують реальні послуги. Такими суб'єктами є фізичні особи, які безпосередньо беруть участь у створенні, трансфері та застосуванні технологій та/або їх складових, надають необхідні для цього інформаційні, фінансові та інші послуги на всіх стадіях просування технологій та/або їх складових на ринок, в тому числі, які створюють нові технології, виконують різні роботи: проектно-конструкторські або технологічні, науково-технічні послуги, маркетингові, патентно-пошукові, інформаційні, фінансові, юридичні послуги, інвестиційні.

Особливо важливо відмітити, що відповідно до Положення про Міністерство економіки України в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 17 лютого 2021 р. № 124¹, основні завдання Міне-

¹ Деякі питання діяльності центральних органів виконавчої влади: постано-

кономіки фактично за змістом є тотожними у різному галузевому наповненні щодо формування та реалізації державної інноваційної політики і є тотожними з повноваженнями Міністерства освіти і науки України згідно Положення про Міністерство освіти і науки України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 року № 630¹.

Щодо заохочення та стимулювання закладів вищої освіти та наукових установ до участі в мережі трансферу технологій доречним є:

1) введення показників трансферу технологій у вигляді критеріїв атестації, як для юридичних осіб так і для науково-педагогічних працівників та науковців;

2) при атестації встановити зобов'язання мати відповідні договори та/або досвід участі у мережі трансферу технологій, в тому числі закордонних;

3) віднесення до критеріїв атестації закладів вищої освіти та наукових установ сум надходжень від трансферу технологій.

Таким чином, для ефективного функціонування запропонованих змін в закони необхідно:

1. Доповнити Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо стимулювання діяльності у сфері трансферу технологій» нормами, які зможуть вирішити проблеми з механізмом координації між органами виконавчої влади у сфері трансферу технологій та розмежувати між ними повноваження.

2. Чітко визначити на рівні закону назву уповноваженого органу, оскільки без цього, прийняття зазначеного законопроекту не вирішить поставлених перед ним завдань, визначених у Пояснювальній записці.

3. Узгодити фактично усі законопроекти за їхньою термінологією та відповідністю до існуючих законів.

ва Кабінету Міністрів України від 17 лютого 2021 р. № 124. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124-2021-%D0%BF#n359>.

¹ Про затвердження Положення про Міністерство освіти і науки України: постанова Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 р. № 630. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/630-2014-%D0%BF#Text>.

Таблиця 7. Проекти нормативно-правових актів у сфері інноваційного процесу та інноваційної політики

№	Реєстраційний номер, дата	Назва	Преамбула/ мета нормативно-правового акту	Стан
1.	№ 6418 від 10.12.2021	Проект Закону України «Про основні засади формування та реалізації пріоритетних напрямів наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності в Україні»	Цей Закон визначає правові та організаційні засади цілісної системи формування та реалізації пріоритетних напрямів наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності в Україні.	14 грудня 2021 р. надано для ознайомлення ¹ .
2.	№ 4623 від 21.01.2021	Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо стимулювання діяльності у сфері трансферу технологій»	Мета проекту акта – підвищення рівня впровадження (комерціалізації) результатів наукових досліджень	У січні 2021 року надано для ознайомлення ² .
3.		Проект Закону України «Про інноваційні парки»	Цей Закон визначає правові та організаційні засади створення і функціонування інноваційних парків на території України з метою забезпечення розвитку економіки	Закінчено громадське обговорення у Міністерстві освіти і науки України

¹ Проект Закону України «Про основні засади формування та реалізації пріоритетних напрямів наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності в Україні» № 6418. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=73410.

² Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо стимулювання діяльності у сфері трансферу технологій» № 4623. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70870.

№	Реєстраційний номер, дата	Назва	Преамбула/ мета нормативно-правового акту	Стан
			України інноваційним шляхом, активізації інноваційної діяльності, розвитку сучасної інноваційної інфраструктури, виробництва та впровадження інноваційної продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках	
4.		Проект Закону України «Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності»	Цей Закон визначає правові, економічні та організаційні засади державного регулювання інноваційної діяльності в Україні, встановлює форми стимулювання та підтримки державою інноваційної діяльності, і спрямований на розвиток економіки України інноваційним шляхом.	Закінчено громадське обговорення у Міністерстві освіти і науки України
5.		Проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» щодо розширення функцій Національної ради з питань розвитку науки і технологій на сферу інновацій»	Мета законопроекту – розширення функцій Національної ради з питань розвитку науки і технологій на сферу інновацій, зокрема з покладанням на неї функцій з підготовки пропозицій Кабінету Міністрів	Закінчено громадське обговорення у Міністерстві освіти і науки України

№	Реєстраційний номер, дата	Назва	Преамбула/ мета нормативно-правового акту	Стан
			України щодо засад державної підтримки і стимулювання інноваційної діяльності для використання результатів наукової та науково-технічної діяльності в реальному секторі економіки.	
6.	№ 4236 від 20.10.2020	Проект Закону України Про внесення змін до деяких законів України щодо активізації діяльності та розвитку наукових парків	Мета законопроекту – підвищення ефективності здійснення науковими парками (далі – НП) інноваційної діяльності та комерціалізації результатів наукових досліджень, науково-технічних (експериментальних розробок).	Прийнято від 07.09.2021 Опубліковано у Голосі України від 12.10.2021, № 194 ¹ .
7.		Проект постанови Кабінету Міністрів України «Питання Центрив колективного користування науковим обладнанням»	Метою проекту постанови є удосконалення нормативно-правової бази в частині утворення та функціонування	Закінчено громадське обговорення у Міністерстві освіти і науки України ² .

¹ Про внесення змін до деяких законів України щодо активізації діяльності та розвитку наукових парків: Закон України від 07 вересня 2021р. № 1714-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1714-20#Text>.

² Проект Постанови Кабінету Міністрів України «Питання Центрив колективного користування науковим обладнанням». URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-postanovi-kabinetu-ministriv-ukrayini-pitannya-centriv-kolektivnogo-koristuvannya-naukovim-obladnanniam>.

№	Реєстраційний номер, дата	Назва	Преамбула/ мета нормативно-правового акту	Стан
			Центрів колективного користування науковим обладнанням як осередків надання доступу до наукового обладнання (в тому числі, інструментів, приладів, інвентаря) для проведення наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок суб'єктами наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності.	

Таблиця складена автором самостійно на підставі нормативно-правових актів України.

В якості наступного кроку, звернімося до аналізу досвіду інших держав.

Аналіз Національної програми розвитку «Болгарія-2030» дозволяє виділити наступну систему пріоритетів державної політики Болгарії:

1. Освіта, що включає в себе доступ до освіти, престижність освітнянської роботи, постійне навчання, цифровізацію та впровадження інновацій у освітню діяльність.

2. Наука та наукова інфраструктура, до якої віднесено удосконалення досліджень, включення національних дослідників до мережі дослідницьких структур інших держав та ЄС, модернізацію науково-

дослідницької інфраструктури, стимулювання розвитку кваліфікованих молодих наукових кадрів.

3. Інтелектуальна промисловість включає цифровізацію економіки та промисловості, а також розвиток інноваційних технологій.

4. Циркулярна економіка передбачає оптимізацію залучення ресурсів для виробництва та сприяння переробці та вторинному використанню матеріалів.

5. Чисте повітря та біорізноманіття передбачає екологічні аспекти, в тому числі здійснення виробництва.

6. Стійке сільське господарство має на меті формування оптимальної національної структури здійснення сільського господарства, підтримку фермерів, сприяння ринковій конкуренції, екологічність сільськогосподарської продукції та належне управління ресурсами.

7. Транспортне сполучення, реформування якого включає в себе удосконалення функціонування мережі залізничного, автомобільного, водного, повітряного та комбінованого видів транспорту.

8. Цифровий зв'язок передбачає розвиток мереж цифрових послуг, цифрової інфраструктури та рівномірний цифровий розвиток регіонів.

9. Місцевий розвиток є щільно пов'язаним з попереднім пріоритетом, однак, його реалізацією на місцевому рівні, з урахуванням конкурентоспроможності, підвищення рівня життя у сільських районах, екологічно-спрямованого управління водними ресурсами та захисту від негативних природних явищ.

10. Інституційна структура, до якої включено пріоритет належного урядування, удосконалення законодавства, зокрема, в галузі економіки та підприємництва, електронне урядування, підвищення кваліфікаційної відповідності державних службовців та забезпечення незалежності здійснення правосуддя.

11. Соціальне включення передбачає сприяння зайнятості населення та подолання безробіття, в тому числі, серед таких особливих верств населення як особи з інвалідністю, соціалізацію дітей, осіб похилого віку, скорочення бідності.

12. Здоров'я та спорт, що включає пріоритет профілактики захворювань, оптимізацію витрат у сфері охорони здоров'я, цифровізацію охорони здоров'я та розвиток спорту.

13. Культура, культурна спадщина та туризм передбачає забезпечення вільного доступу до джерел культури, інтегрований підхід до управління об'єктами культурної спадщини (зокрема, за допомогою залучення інвестицій), розвиток туристичної галузі національної економіки¹.

Крім того, визначені вище пріоритетні напрями поділяються на більш деталізовані пріоритети. Так, відповідно до вказаної Національної програми розвитку «Болгарія-2030» аспектами соціально-економічного розвитку Болгарії визначено наступні:

1. Соціальні аспекти розвитку: демографічна картина, освіта, здоров'я, спорт, культура, подолання бідності та соціальне включення.

2. Економічні аспекти розвитку: ринок праці, бізнес-середовище та е-управління; інновації, транспортна логістика, сприяння конкурентному бізнес-середовищу у сфері ефективності енергоресурсів, малого та середнього підприємництва, сільського господарства, туризму та цифрової економіки.

3. Екологічні аспекти розвитку: циркулярна економіка, управління відходами, управління водними ресурсами, якість повітря, зміна клімату та управління ризиками катастроф, різноманіття².

Таким чином, можна зробити висновок, що пріоритети можливо розуміти такі основні засоби усунення найбільш актуальних проблем держави.

У «Новому стратегічному порядку денному на 2019-2024 роки», затвердженому Європейською Радою 20.06.2019 року, сформовано чотири пріоритети:

- 1) захист громадян і свобод;
- 2) розвиток міцної та динамічної економічної бази;

¹ Націонална програма за развитие България 2030. URL: <https://www.minfin.bg/bg/1394>.

² Там само.

- 3) створення екологічної справедливої та соціальної Європи;
- 4) пропагування європейський інтересів та цінностей на світовій арені¹.

Загальноєвропейська Програма Горизонт передбачає 4 стовпи (пріоритети) інноваційної політики:

- 1) «Відкрита наука» передбачає підтримку створення та поширення високоякісних нових знань, навичок, технологій та рішень глобальних викликів;

- 2) «Глобальні виклики та промислова конкурентоспроможність» передбачає посилення впливу досліджень та інновацій при розробці, підтримці та впровадженні політики Союзу, а також підтримку впровадження інноваційних рішень у промисловості та суспільстві для вирішення глобальних проблем;

- 3) «Відкриті інновації» передбачають сприяння всім формам інновацій, включаючи проривні інновації, та посилення ринкового розгортання інноваційних рішень;

- 4) «Зміцнення Європейського дослідницького простору» передбачає оптимізацію виконання Програми для посилення впливу в рамках посиленої Європейської дослідницької зони².

В аспекті вищезазначених пріоритетних напрямів інноваційної політики необхідно зауважити, що вони не є стійкими та змінюються в залежності від низки соціальних, культурних, технічних, освітніх та інших умов та тенденцій. Так, наприклад, відповідно до Глобального індексу інновацій 2021 галузі транспорту та туризму значно скоротили витрати на впровадження інновацій, натомість збільшення інноваційності спостерігалось у галузях ІТ та відновлювальної енергетики³.

¹ A new strategic agenda for the EU 2019-2024. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/eu-strategic-agenda-2019-2024/>.

² Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council establishing Horizon Europe – the Framework Programme for Research and Innovation, laying down its rules for participation and dissemination. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52018PC0435>.

³ Global Innovation Index 2021: Tracking Innovation through the COVID-19 Crisis. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2021.pdf.

Враховуючи вищевикладене можна зробити висновок, що здійснення інноваційної політики як однієї зі складових інноваційного процесу в межах ЄС передбачає тісний логічний та процесний взаємозв'язок між наукою, винахідниками, виробниками інноваційної продукції та владними інституціями, діяльність яких повинна бути узгодженою. Виходячи з такого висновку доцільно звернутися до наступного етапу інноваційного процесу.

Формування ідеї та тестування продукції як другий етап інноваційного процесу.

Варто зауважити, що більшість інноваційних ідей формуються у час, коли автори такої ідеї перебувають на навчанні у вищих навчальних закладах або безпосередньо після одержання відповідного освітнього рівня.

Відповідно до преамбули Закону України «Про вищу освіту» основною метою вищої освіти є підготовка конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях¹.

Таким чином, саме освітні та наукові установи здійснюють важливий внесок у формування інноваційної ідеї та первинне тестування інноваційного продукту.

В цьому аспекті необхідно звернути увагу на Глобальний індекс інновацій, одним із складових показників якого є освіта. При обчисленні цього показника враховуються:

- 1) обсяг державного фінансування освіти;
- 2) загальна тривалість освітнього процесу;
- 3) обсяги програм з читання, математики та природничих наук;
- 4) співвідношення між кількістю викладачів та учнів (студентів);
- 5) обсяги зарахувань до вищої школи;
- 6) відсоток випускників науково-технічних наук;
- 7) обсяг досліджень у галузі науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт та витрат на них;

¹ Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 37-38. Ст. 2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.

- 8) індекс інвестицій;
- 9) кількість провідних університетів, тощо¹.

Отже, Всесвітня організація інтелектуальної власності висловлює позицію, за якою ступень розвитку освіти та науки у вищій школі (вищих навчальних закладах) є ключовим фактором, що впливає на стан інноваційного розвитку держави.

В Україні реалізація державної політики у сфері інновацій покладена на Міністерство освіти і науки України, що також свідчить про нерозривний взаємозв'язок між цими сферами суспільно-економічного життя.

У 2020 році Міністерство освіти і науки України було прийнято Стратегію розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки². Аналіз вказаної Стратегії дозволяє виокремити проблемні питання цієї галузі та запропонувати власні шляхи їх вирішення:

1. Відсутність довгострокової стратегії соціально-економічного розвитку України.

Мінімізувати та усунути вказану проблему можливо виключно шляхом залучення до обговорення такої Стратегії широкого кола представників органів державної влади різного галузевого спрямування та суб'єктів, які безпосередньо діють у вказаних сферах: підприємців (в першу чергу, представників інноваційних галузей економіки, відповідно до Закону України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки», нормативно-правових актів та правозастосовної практики ЄС), представників освіти, медицини тощо. Крім того, при формуванні такої довгострокової Стратегії необхідно враховувати мінливість суспільного попиту на продукцію, що виробляється в окремих галузях. Так, як було зазначено раніше у цій роботі, спалах коронавірусної хвороби спровокував зміну пріоритетів споживачів

¹ Global Innovation Index 2021: Tracking Innovation through the COVID-19 Crisis. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2021.pdf.

² Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки. Київ: МОН, 2020. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf>.

щодо обрання продукції окремих галузей. Наприклад, перехід низки підприємств, що діють у сфері надання послуг, у формат онлайн та дистанційної роботи, спричинив збільшення попиту й, відповідно, і підвищення конкуренції, у сфері інтернет-комунікацій та електронних баз даних. Натомість, ті виробництва, які діють виключно шляхом безпосередньої очної комунікації зі споживачем, мали у 2020 році проблеми з одержанням очікуваного прибутку.

В цьому аспекті можна навести приклад обслуговування технологічної продукції. Крім того, в частині такого обслуговування можна навести позицію А. І. Яковлева, який зазначає, що особливе місце посідає така характеристика інноваційної продукції як її надійність, оскільки наявні непоодинокі випадки коли новостворена інноваційна продукція має недоліки функціонування, а її ремонт є вартісним та економічно необґрунтованим¹.

Повертаючись до питання вирішення проблеми створення ефективної та дієвої довгострокової стратегії соціально-економічного розвитку необхідно зацентувати увагу, що головними чинниками, які впливають на її ефективність є врахування позицій майбутніх виконавців цієї Стратегії, зауважень позицій та досвіду суб'єктів, які безпосередньо діють в сферах, що будуть врегульовані Стратегією, а також нормативної та правозастосовної практики України (для усунення ризику виникнення непереборних колізій та подальшої неможливості реалізації стратегічних завдань та цілей) та ЄС (з метою широкого залучення іноземного інвестиційного капіталу).

2. Невідповідність структури підготовки поточним і перспективним потребам ринку праці. Як зазначає Міністерство освіти і науки України, основною проблемою є відсутність в Україні значної кількості високотехнологічних підприємств, які зацікавлені у працевлаштуванні молодих спеціалістів технологічних спеціальностей. Таким чином, наявна невідповідність пропозиції (у вигляді випускників таких галу-

¹ Яковлев А. І. Методичні засади вибору пріоритетних напрямів інноваційного розвитку в Україні. *Наука та наукознавство*. 2013. № 4. С. 56. URL: <https://sofs.org.ua/sample-page/arhiv/2018-3/2-2/1-3/>.

зей) попиту серед роботодавців¹. Така ситуація спричиняє імміграцію високопрофесійних трудових ресурсів України до інших держав.

Як зазначено у Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки шляхом вирішення цього питання є визначення державних пріоритетів розвитку економіки та запровадження державної програми підтримки відповідних напрямків вищої освіти².

На підставі аналізу пріоритетів державної політики, які були розглянуто вище, можна зробити висновок, що забезпечення попиту вступників до вищих навчальних закладів можливе лише за попереднім підвищенням якості освіти у технічних галузях знань, оновлення освітньої бази з урахуванням сучасників знань, навиків та технік, а також створенням та розвитком розширеної мережі високотехнологічних виробництв, що в подальшому будуть виступати роботодавцем для молодих спеціалістів.

3. Слабка взаємодія між закладами вищої освіти з наукою та бізнесом. Розкриваючи цю проблематику у Стратегії Міністерство освіти і науки України акцентує увагу здебільшого на статистичних показниках науково-дослідної роботи в закладах вищої освіти.

Не заперечуючи актуальність вказаного аспекту проблеми, на нашу думку, найбільш гострим залишається проблема неузгодженості діяльності освітніх закладів та бізнесу, а також науки та бізнесу.

Так, неузгодженість освіти та господарської діяльності полягає в існуванні значних протиріч між теоретичною базою, що викладається студентам технічних спеціальностей, та практичною діяльністю суб'єктів господарювання.

Крім того, порівняно з іноземними країнами, в Україні є низьким рівень залучення в межах освітнього процесу студентів як стажерів (практикантів) до діяльності у провідних інноваційних виробництв. Подолати такі проблему можливо шляхом одночасного застосування таких двох засобів:

¹ Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки. Київ: МОН, 2020. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf>.

² Там само.

1) формування загальнодержавної та внутрішньо-університетської бази підприємств-партнерів, які зобов'язуються залучати студентів до освітньо-виробничого процесу за основним спрямуванням своєї діяльності;

2) створення та практичне впровадження низки державних пільг для таких підприємств, з метою їх симулювання до створення партнерських правовідносин та добросовісного виконання своїх зобов'язань.

Отже, лише комплексне поєднання цих двох складових, на нашу думку, значно зменшить існуючу на сьогодні проблему взаємодії освіти та бізнесу.

Подолання неузгодженості діяльності науки та бізнесу є можливим шляхом залучення бізнесу до формування наукових розробок (а в галузі правової науки – до громадського обговорення профільних законопроектів), забезпечення постійного обміну інформацією між науковцями та представниками бізнесу з метою виявлення тенденції практичного розвитку підприємницької діяльності та залучення актуальних наукових розробок у таку діяльність.

Загалом Міністерство освіти і науки України виділяє наступні ключові проблеми у сфері вищої освіти: невідповідність змісту та якості вищої освіти актуальним потребам суспільства та національної економіки; низька інтенсивність взаємодії з наукою та бізнесом; брак фінансування та незадовільне матеріальне забезпечення вищої освіти; недостатній рівень автономії, неефективність управління вищою освітою; погіршення кадрового забезпечення закладів вищої освіти; викривлення у формуванні контингенту студентів та слабка інтеграція вищої освіти України у світовий та європейський освітньо-науковий простір.

Вирішення цих проблем можливо лише шляхом вжиття комплексу взаємопов'язаних заходів, оскільки, як нами було доведено вище, всі ці проблеми перебувають у тісному взаємозв'язку і усунення однієї з них не можливе без мінімізації або усунення інших проблемних аспектів.

Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що формування ідеї та тестування продукції здійснюється, здебільшого

у освітніх закладах або безпосередньо після здобуття відповідного освітнього рівня. У зв'язку з цим, ефективність цього етапу інноваційного процесу перебуває у прямій залежності від усунення окреслених Міністерством освіти і науки України проблемних аспектів вищої освіти.

Таким чином, можна прослідкувати нерозривний взаємозв'язок між першим та другим етапом інноваційного процесу, де наявність значних недоліків правового регулювання на одному з них, значним чином перешкоджає ефективній реалізації наступних. Вказаний висновок свідчить про необхідність при реформуванні одного «блоку» законодавства у сфері інновацій, враховувати положення інших пов'язаних нормативно-правових актів, а також суміжні положення актів ЄС з метою забезпечення єдності національного законодавства та сприянню його узгодженості з правозастосовною практикою суб'єктів інноваційного процесу.

Потенційне впровадження результатів дослідження. Сформульовані в роботі висновки, пропозиції та рекомендації можуть бути використані: у правотворчій діяльності – для вдосконалення положень інноваційного законодавства України; у науково-дослідній роботі – для подальших наукових досліджень проблем правового регулювання відповідальності у сфері інноваційної діяльності; у правозастосовній діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування; навчальному процесі – при підготовці навчальних програм, відповідних спецкурсів, написанні підручників і навчальних посібників із курсу «Інноваційне право».

1.2. Проблеми правового регулювання пріоритетних напрямів інноваційної діяльності в Україні

Стрімкі зміни у світі потребують від держав відповідних зусиль з адаптації до сучасних викликів та випробувань. Для України завдяки